

verunt Ecclesiam prædicantem Trinitatis unam eandemque naturam : quoniam hi tres qui trino modo significati sunt, unum sunt ; Ecclesia vero eos prædicans, corpus est Christi. Sic ergo tres res quibus significati sunt, ex corpore Domini exierunt : sicut ex corpore Domini sonuit, ut baptizarentur gentes in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti¹. » In nomine, non in nominibus : hi enim tres unum sunt, et hi tres unus est Deus. Si quo autem alio modo tanti sacramenti ista profunditas, quæ in Epistola Joannis legitur, exponi et intelligi potest secundum catholicam fidem, quæ nec confundit nec separat Trinitatem, nec abnuat tres personas, nec diversas credit esse substantias, nulla ratione respuendum est. Quod enim ad exercendas mentes fidelium in Scripturis sanctis obscure ponitur, gratulandum est, si multis modis, non tamen insipienter exponitur.

XXIII. 1° Quid est autem quo d' poscis ut astruam : « Si Pater et Filius et Spiritus sanctus unus est Deus? » Cum hoc astruat voce clarissima Scriptura divina dicens : « Audi, Israël, Dominus Deus tuus Dominus unus est². » Quod et vos utique audiretis, si Israël esse velletis, non carnaliter ut Judæi, sed spiritualiter ut Christiani. Qui enim non vult fideliter audire quod dictum est : « Audi, » Israël, Dominus Deus tuus Dominus unus est, » superest ut eum qui hoc dixit, credat esse mendacem. Si autem mendax ille non est, vox ista vera est : si vox ista vera est, quæstio ista finita est. Procul dubio quippe vos veritas cogit Patrem et Filium et Spiritum sanctum confiteri unum Dominum Deum. Sed Spiritum sanctum, cujus templum non manufactum, sed corpus est nostrum, cujus templum non ligna et lapides, sed membra sunt Christi, negatis Deum : de ipso Christo quid dicturi es-

¹ Matth. xxviii, 19. — ² Deut. vi, 4.

tis, quem Deum et Dominum confitemini? Respondete itaque nobis, utrum et Pater et Filius unus sit Dominus Deus? Si enim non est unus, duo sunt : si duo sunt, mentitur qui dicit : « Audi, Israël, Dominus Deus tuus » Dominus unus est¹ : » mentitur qui dicit : « Videte quoniam ego sum Deus, et non est alius præter me². » Sed quia illum mentientem dicere non audetis, quare vos corrigere dubitatis, et venire vel redire ad catholicam fidem, quæ Patrem et Filium et Spiritum sanctum non tres dominos deos, sed unum Dominum Deum credit, et audit clamantem populo suo : « Audi, Israël, Dominus Deus tuus Dominus est, » et, « Videte quoniam ego sum Dominus, et non est alius præter me? » Si te dicam surdum et cæcum, qui nec audis ista, nec vides, contumeliosum sine dubio me putabis. Ecce non dico : expone nobis quomodo accipias : « Audi, Israël, Dominus Deus tuus Dominus unus est : » utrum ibi sit intelligendus et Christus, an non sit. Si enim dixeris, ibi est : confiteberis mecum Patrem et Filium unum esse Dominum Deum. Si autem responderis, Christum non esse ibi intelligendum, duos contra vocem divinam introductorus es dominos deos, quoniam non negas etiam Christum esse Dominum Deum. Similiter abs te quæro quomodo accipias : « Videte quoniam ego sum Dominus, et non est alius præter me; » ibi est et Christus, an non est? Si ibi est, profecto Pater et Filius unus est Dominus : si autem ibi non est, et tamen Dominus est, mentitur qui dicit : Non est alius præter me. Est enim alius Dominus Filius, si non unus est Dominus Pater et Filius. Quantumlibet enim excellentius laudes Patrem, et infra eum deprimas Filium, id agis, ut æquales non sint, non ut duo non sint. Clama, quantum vis, Pater est major, Fi-

¹ Deut. vi, 4. — ² Id. xxxii, 39.

lius minor : respondetur tibi , Duo sunt tamen major et minor. Nec dictum est : Dominus Deus tuus major, Dominus unus est : sed dictum est : « Dominus Deus tuus, » Dominus unus est. » Neque dictum est : Non est alius æqualis mihi? sed dictum est : « Non est alius Dominus » præter me. » Aut ergo confitere Patrem et Filium unum esse Dominum Deum, aut aperte negas Dominum Deum esse Christum, sicut aperte nega Dominum Deum esse Spiritum sanctum. Quod si feceris, istis quidem te divinis vocibus non urgebo; sed alia testimonia divina proferam, quibus te et in isto errore detestabiliorem convincam. Nunc autem et si negas Dominum Deum esse Spiritum sanctum, tamen ut istis Dei vocibus conteraris, satis est quod Christum Dominum Deum confiteris : qui si non est cum Patre unus Dominus Deus, duo domini dii nostri erunt, et falsæ illæ Dei voces erunt : « Dominus Deus » tuus Dominus unus est : » et, « Non est alius præter me. » Sed quanto melius erunt vestra verba emendata, quam Dei verba mendacia?

2° Quæris a me utrum, « Judaïco modo te horter profiteri unum Deum; an de subjectione Filii potius secundum quod fides habet christiana, ostendatur unus esse Deus, cujus Filius noster est Deus; » ita hoc dicis, quasi Judæorum sit vox : « Audi, Israël, Dominus Deus tuus » Dominus unus est¹ : » aut, « Ego sum Dominus, et non » est alius præter me². » Ipse Deus hoc dixit : agnosce, et tace; vel potius edissere quomodo verum dixerit, quem nullus nostrum audet affirmare mentitum. Edissere, inquam, quomodo verum sit : « Dominus Deus tuus Dominus unus est : » si domini dii nostri, ut dicitis, duo sunt, unus major, alius minor : edissere quomodo verum sit : « Ego sum Dominus, et non est alius præter me. »

¹ Deut. vi, 4. — ² Id. xxxiii, 39.

Quis enim hoc dixerit quæro, utrum Pater, an Filius? Si Pater dixit : « Ego sum Dominus, et non est alius » præter me : » non verum dixit, quia est alius Dominus Filius. Si Filius hoc dixit : nec ipse verum dixit, quia est alius Dominus Pater. Si autem hoc dixit Trinitas; profecto et verum dixit, et vos falsum dicere ostendit. Trinitas quippe secundum rectam fidem, id est, Pater et Filius et Spiritus sanctus, in cujus nomine baptizamur, et unus Dominus Deus noster est, et præter ipsum alius non est. Ipse est enim Deus de quo dicit Apostolus : « Nullus est » Deus nisi unus¹. » Nam si hoc de Patre acceperis dictum, non tibi erit Deus Christus, quia non potest solvi Scriptura, dicens : Nullus Deus nisi unus : ut hic vobis taceam de Spiritu sancto, quem superius Dominum Deum ostendimus, vobis negantibus. Quapropter si Macedoniani hæretici essetis, qui de solo Spiritu sancto catholice fidei consentire detrectant, Patrem vero et Filium duos quidem esse, id est, illum Patrem, illum Filium, et æquales esse, atque unius ejusdemque substantiæ, nec tamen duos dominos deos, sed ambos simul unum Dominum Deum esse consentiunt : si ergo et vos saltem hactenus erraretis, non utique his divinis vocibus urgeremini. Patrem quippe et Filium assereretis unum Dominum Deum dixisse : « Non est alius præter me. » Utinam non restaret agere vobiscum, nisi ut adjungeretis Spiritum sanctum, et non dualitatem, sed Trinitatem diceretis unum Dominum Deum. Nunc vero cum sic asseritis Patrem Dominum Deum, et Filium Dominum Deum, ut simul ambos non dicatis unum Dominum Deum, sed duos, majorem unum, minorem alterum, prorsus consodimini gladio veritatis dicentis : « Audi, » Israël, Dominus Deus tuus Dominus unus est : » qui

¹ 1 Cor. viii, 4.

clamat : « Ego sum Dominus, et non est alius præter » me. » Neque enim Deus Pater sic vellet Israëlitas a cultu deorum revocare multorum atque falsorum, ut eis de uno Deo ac Domino mentiretur, et diceret non esse præter se alium Dominum, cum sciret Deum et Dominum esse suum Filium. Absit ut veritas et veritatis Pater mendacio deciperet populum suum : hæreticorum sit hæc, non catholicorum tam horrenda et detestanda blasphemia. Prorsus Deus verum dicit, cum dicit : « Audi, Israël, » Dominus Deus tuus unus Dominus est : » quia Pater et Filius et Spiritus sanctus, non tres dii, sed unus Deus ; nec tres domini, sed unus Dominus est. Prorsus verum dicit : « Ego sum Dominus, et non est alius præter me : » quia non hoc Pater tantum, sed ipsa Trinitas dicit : hic est Dominus unus, et non alius præter ipsum. Nam si Pater diceret : Ego sum Dominus, et non est alius præter me : negaret utique Dominum esse unigenitum Filium. Et quis nostrum auderet eum Dominum confiteri, contradicente Patre atque dicente : « Ego sum Dominus, et » non est alius præter me? » Ac per hoc secundum rectam fidem, non Patris, sed Trinitatis hæc vox est : et Patris ergo, et Filii, et Spiritus sancti. Obticescant igitur linguæ ignorantium veritatem : hæc Trinitas Deus unus est. De hoc uno Deo dicitur : « Audi, Israël, Dominus » Deus tuus Dominus unus est. » Hic Deus unus dicit : « Ego sum Dominus, et non est alius præter me. » Subjectus est quidem Patri Filius secundum formam hominis : non tamen sunt duo dii et duo domini secundum formam Dei ; sed ambo cum Spiritu suo unus est Dominus.

3°. Testimonia quæ de Paulo apostolo protulisti, contra te loquuntur, et nescis. Dicit enim ille : « Gratia vobis et pax a Deo Patre nostro et Domino Jesu Christo¹. »

¹ Rom. 1, 7; 1 Cor. 1, 3; 2 Cor. 1, 2; Galat. 1, 3; Ephes. 1, 2; Colos. 1, 3.

Quomodo est autem Dominus Jesus Christus, si Pater dicit : « Ego sum Dominus, et non est alius præter me¹? » Non ergo solius Patris, ut dixi, sed Trinitatis hæc vox est. Adhibes alterum testimonium, et ipsum contra te ipsum, ubi ait Apostolus : « Unus Deus Pater ex quo omnia, et nos in ipso; et unus Dominus Jesus Christus, per quem omnia, et nos in ipso, » sicut tu locutus es : Apostolus autem, « Et nos per ipsum » ait, non ait « In ipso. » Sed hoc quid ad causam? Solent ista contingere ex memoria proferentibus testimonia, non ex codice illa legentibus : quod ad rem pertinet potius intueri. Ecce, dixit Apostolus : « Unus Deus Pater, ex quo omnia, et nos in » ipso; et unus Dominus Jesus Christus, per quem omnia, et nos per ipsum². » Omnino duas personas, unam Patris, alteram Filii, sine ulla confusione et sine ullo errore distinxit. Neque enim duo sunt dii patres; sed unus Deus Pater : nec duo sunt domini Jesu Christi, sed unus Dominus Jesus Christus. In illa quippe Trinitate quæ Deus est, unus est Pater, non duo vel tres; et unus Filius, non duo vel tres; et unus amborum Spiritus, non duo vel tres : et ipse unus Pater utique Deus est, et ipse unus Filius etiam vobis fatentibus Deus est, et ipse amborum Spiritus etiam vobis negantibus Deus est. Sic et Dominum si quæras, singulum quemque respondeo; sed simul omnes non tres dominos deos, sed unum Dominum Deum dico. Hæc est fides nostra, quoniam hæc fides est recta, quæ fides etiam catholica nuncupatur. Tu autem qui huic fidei contradicis, quæso te, expone nobis, etiam Jesus Christus quomodo sit Dominus, qui non Trinitatis, sed solius Patris esse asseris vocem : « Ego sum Dominus, et non est alius præter me? » Nempe turbaris : nempe quid respondeas non invenis, nisi quia tacere

¹ Deut. xxxii, 39. — ² 1 Cor. vii, 6.

quando convinceris non vis. Si enim non Deus Trinitas, sed Pater tantum dixit: « Ego sum Dominus, et non est » alius præter me: » procul dubio negavit esse Dominum Filium; quoniam si Dominus est et Filius, falso dictum est: « Non est alius Dominus præter me. » Non enim agitur de Domino, quales sunt homines domini hominum servorum, quos Apostolus secundum carnem dominos esse dicit¹: sed de Domino agitur, cui servitus illa debetur, quæ græce *λατρεία* dicitur, secundum quam dictum est: « Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli servies². » Qui Dominus Deus si non Trinitas, sed solus est Pater: prohibemur utique Domino Christo tali servitute servire, in eo quod audimus: « Illi soli servies; » si ita dictum est, ac si diceretur: Deo Patri soli servies. Qui profecto si solus, et non ipsa Trinitas dixit: « Ego sum Dominus, » et non est alius præter me: » negavit esse Filium Dominum talem, quali Domino servitus illa debetur, qua non nisi Deo cum vera religione servitur. Non enim dixit, Ego sum Dominus major aut melior, et non est tantus aut talis præter me: sed volens sibi soli ea quæ Domino Deo debetur servitute serviri, « Ego sum, inquit Dominus, » et non est alius præter me. » Porro si vox ista, sicut catholica fides dicit, unius Dei est, quod est ipsa Trinitas: sine ulla dubitatione huic soli serviendum est ea servitute, quæ non nisi Domino Deo debetur, quia ipse est Dominus, et non est alius præter ipsum.

⁴⁰ Deinde quæro quomodo accipias quod dictum est, « Unus Deus Pater, ex quo omnia, et nos in ipso, et unus » Dominus Jesus Christus, per quem omnia, et nos per ipsum³. » Numquid non et ex filio sunt omnia? Quandoquidem ipse dicit: « Quæcumque Pater facit, hæc et

¹ Ephes. vi, 5. — ² Deut. vi, 13, et Matth. iv, 10. — ³ Cor. viii, 6.

» Filius similiter facit¹. » Si autem ita distinguis, ut non sint per Patrem omnia, sed ex Patre; nec omnia sint ex Filio, sed per Filium: quis eorum tibi videtur esse ille de quo idem Apostolus dicit: « O altitudo divitiarum » sapientiæ et scientiæ Dei, quam inscrutabilia sunt iudicia ejus, et investigabiles viæ ejus! Quis enim cognovit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit? » Aut quis prior dedit illi, et retribuetur ei? Quoniam » ex ipso et per ipsum et in ipso sunt omnia: ipsi gloria » in sæcula sæculorum. Amen². » Utrum Pater est intelligendus, an Filius? Deum namque prius nominavit, dicens: « O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei! » Postea vero eum Dominum appellavit, ubi ait: « Quis enim cognovit sensum Domini? » Sed hoc non habet controversiam: utrumque enim nomen etiam vos et Patri assignatis et Filio. Neque enim sic dicitis Deum Patrem, ut negetis esse Deum Filium; aut sic dicitis Deum Filium, ut negetis esse Deum Patrem. Quamvis in hoc Apostolico testimonio quod adhibuisti, Deus dicatur Pater, Dominus Filius, id est, « Unus Deus Pater, ex quo omnia, et » unus Dominus Jesus Christus, per quem omnia. » Sed illud attende ubi dictum est, « O altitudo divitiarum » sapientiæ et scientiæ Dei! » Nam sive Pater sit iste, sive Filius, ex ipso et per ipsum et in ipso sunt omnia. Quomodo ergo ex Patre omnia, non ex Filio; et per Filium omnia, non per Patrem: quandoquidem quemlibet eorum Apostolus voluerit hoc loco intelligi: « Ex ipso, inquit, et per ipsum et in ipso sunt omnia³? » Si ergo sive de Patre sive de Filio, verissime tamen dicitur, quod ex ipso et per ipsum, et in ipso sunt omnia, sine dubio Patris et Filii demonstratur æqualitas. Si autem quoniam non nominavit Patrem et Filium et Spiritum

¹ Joan. v, 19. — ² Rom. xi, 33-36. — ³ Ibid. 26.

sanctum, sed Deum et Dominum, quod et ipsa Trinitas dici potest, singula horum trium referri ad singulos voluit: ex ipso dicens, propter Patrem; et per ipsum, propter Filium; in ipso, propter Spiritum sanctum? cur hanc Trinitatem unum Dominum Deum non vultis agnoscere? Quandoquidem non ait: Ex ipsis et per ipsos et in ipsis; sed ait: Ex ipso et per ipsum et in ipso sunt omnia: nec ait: Ipsi gloria; sed, « Ipsi gloria in sæcula sæculorum. » Amen. »

5° Falleris sane, qui putas de Patre solo esse dictum, « Nemo bonus nisi unus Deus¹. » Si enim dixisset, Nemo bonus nisi unus Pater, nec sic exclusum Filium et Spiritum sanctum ab ista unitate bonitatis voluisset intelligi: quia et illud quod simili locutione dictum est, quam supra commemoravi, « Ea quæ Dei sunt, nemo scit nisi » Spiritus Dei²; non excludit ab hac scientia Filium Dei. Quanto ergo nobis latitudo intelligentiæ magis patet, quia non dixit, Nemo bonus nisi unus Pater; sed, « Nemo » bonus nisi unus Deus; » quod est ipsa Trinitas! Quærebat quippe ille cui hoc respondit Jesus, non bonum qualecumque, sed bonum quo fieret beatus: imo ipsam beatitudinem veram, id est, vitam desiderabat æternam: et interpellaverat tanquam hominem Christum, nesciens eum esse etiam Deum. Dixerat enim: « Magister bone, » quid faciam ut vitam æternam consequar³? » Tunc ait ille: « Quid me dicis bonum? Nemo bonus nisi unus Deus. » Vel, sicut legitur apud alium Evangelistam, quod tantundem valet, « Nemo bonus nisi solus Deus. » Tanquam diceret, Recte me appellabis bonum, si me noveris Deum. Nam quando me nihil aliud quam hominem putas, quid me dicis bonum; Non te facit bonum nec beatum, nisi

¹ Marc. x, 18. — ² Luc. xviii, 19. — ³ 1 Cor. ii, 11. — ⁴ Marc. x, 18, et Luc. xviii, 19.

bonum immutabile quod solus est Deus. Nam bonus angelus, bonus homo, bona cætera creatura: hæc non ita bona sunt, ut ea quisquis adeptus fuerit, sit beatus, nec ulla est beata vita, si non sit æterna. Quomodo autem non est tale bonum Dei Filius verus, cum sit verus Deus et vita æterna, ad quam cupiebat ille, qui interrogaverat, pervenire?

6° Proinde cum ego asseram: « Nemo bonus nisi » unus et solus Deus, » de ipsa Trinitate dictum esse, qui Deus unus et solus est; tu autem asseras de solo Deo Patre dictum esse, quia ipse de nullo alio Deus, de nullo alio bonus est; Filius autem de Patre Deus, de Patre magnus et bonus est: diligenter attende quis nostrum bene sentiat de Deo Patre et de Deo Filio; utrum ego qui dico, Deus quidem Pater, non de alio Deo Deus est, Deus autem Filius de Patre Deo Deus est, sed tantus iste de illo, quantus ille de nullo; et bonus Pater non de alio bono bonus est, Filius vero de Patre bono bonus est, sed tam bonus hic de illo, quam bonus ille de nullo: an tu qui propterea dicis solum esse Patrem Deum bonum, quia nec Deus est de alio Deo, nec bonus de alio bono; Filium vero ideo Patri non esse coæquandum, quia de illo Deus est, de illo bonus est. In qua sententiâ utrumque blasphemias, et Patrem scilicet, quia non tantum genuit quantus est ipse, nec talem qualis est ipse; et Filium, quia talis tantusque nasci non meruit, qualis quantusque est ille qui genuit. Denique ista ipsa duo de quibus agimus, hoc est, deitas et bonitas, quoniam dictum est: « Nemo bonus nisi unus Deus, » in hac tua opinione deficiunt. Tantum enim quantus est ipse, et talem qualis est ipse, si non potuit gignere, quomodo Deus est? Si noluit, quomodo bonus est?

7° « Pater, inquis, fons bonitatis est, qui quod est

bonus a nemine accepit. » Numquid ideo minus bonus est Filius, quoniam quod bonus est, ab eo Patre accepit, qui nascenti Filio tantam bonitatem quantacumque illi est, quia Deus est, dare potuit; et dedit, quia bonus invidere non potuit? Nam si minus bonitatis, quam quod ipse habet unico dedit, minus bonus est et ipse quam debuit: quod sentire dementiæ est. Ergo quantum ipse habet bonitatis, tantum Filio dedit. Et quia natura est, non gratia Filius, nascenti, non indigenti dedit; et plenus plenus, fons bonitatis fontem genuit bonitatis. Ac per hoc nec auxit in se hic quod accepit, nec minuit in se ille qui dedit: quia non habet immutabilitas unde deficiat, non habet plenitudo quo crescat. Quid est autem ipsa bonitas, nisi vita vivificans? Proinde quia fons fontem genuit, sicut Pater suscitavit mortuos et vivificat, sic et Filius quos vult vivificat¹. Hoc ipse Filius dixit, non ego. Unde merito Deo Patri dicitur: « Quoniam apud te » est fons vitæ². » Quis est autem iste fons vitæ apud Patrem, nisi de quo dicitur: « In principio erat Verbum, » et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum, hoc » erat in principio apud Deum? » De quo etiam paulo post dictum est: « Et vita erat lux hominum³. » Hæc vita fons vitæ est, et lux ista lux lucis est. Unde cum dictum esset: Apud te est fons vitæ: continuo subjunctum est: In lumine tuo videbimus lumen, hoc est, in Filio tuo Spiritum sanctum; quem tu quoque esse illuminatorem in Collationis nostræ prima parte professus es. Fons ergo de fonte, Filius de Patre, et simul ambo fons unus: lux de luce, Filius de Patre, et simul ambo lux una: sicut Deus de Deo, et simul ambo utique Deus unus: et hoc totum non sine Spiritu amborum. Ex hoc fonte bonitatis, ex hoc fonte vitæ, ex hoc immutabili

¹ Joan. v, 21. — ² Psal. xxxv, 10. — ³ Joan. 1, 4.

lumine, ex hac indeficiente plenitudine, id est, Patre, et Filio, et Spiritu sancto, uno Domino Deo solo, secundum mensuram fidei suæ quicumque veraciter credunt, sumentes boni fiunt, vivificantur, illuminantur, implentur. Quibus tu unigenitum Filium, pace tua dixerim, nescio qua incredibili temeritate junxisti. Tua quippe ista sunt verba: « Sive, inquis, Filius, sive qui per Filium sunt facti, de illo uno fonte bonitatis unusquisque secundum mensuram fidei suæ assumpserunt ut essent boni. » Ubi est ergo quod fueras ante confessus, illum natura Filium esse, non gratia? Ecce contra sententiam tuam venis: ecce jam prodis nefarium secretum hæresis vestræ, quia unigenitum verum Dei Filium, verum Deum, non natura Filium, sed gratia profitemini. Si enim et ipse, sicut verba tua clamant, secundum mensuram fidei suæ, ut bonus esset, assumpsit; gratia est ergo Filius, non natura: et fuit aliquando non bonus, et credendo factus est bonus; quia ut esset bonus, quemadmodum dicis, secundum mensuram fidei suæ de illo qui Pater est, fonte bonitatis assumpsit. Legimus quidem quod Jesus proficiebat ætate et sapientia, et gratia Dei erat in illo¹: sed secundum formam hominis quam pro nobis accepit ex nobis, non secundum formam Dei, in qua non alienum arbitratus est esse æqualis Deo². Verumtamen etiam in ipsa forma hominis legimus eum ætate et sapientia profecisse, non tamen ut ex non bono bonus fieret credendo meruisse. Neque nunc inter nos quaestio vertitur de natura filii hominis, in qua Dei Filius minor est Patre: sed de natura filii Dei, in qua, ut nos dicimus, vos negatis, æqualis est Patri: quia Filius verus, Filius unicus, Filius de vero Deo verus Deus, in nullo degeneravit a Patre. Proinde incomparabilem Patrem Filio, nec in Scrip-

¹ Luc. 11, 52. — ² Philip. 11, 6.

turis sanctis alicubi legere potuisti. Nec sana fide ipse dixisti immensum etiam Patrem; quoniam propterea dicis, ut Filium non pariter immensum, sed mensura existimes terminatum. Tecum habeto mensuram tuam, quantum falsum dominum metiaris, et de vero Domino mentiaris.

XXIV. Bene confiteris quod et Pater diligat Filium, et Filius diligat Patrem: sed si et hoc confitearis, quia non est major dilectio in Patre quam in Filio. Quia enim natura divinitatis æquales sunt, æqualiter se invicem diligunt. Facit autem Filius sicut homo mandatum Patris. Nam sicut Deus, ipse Filius est mandatum Patris, quia ipse est Verbum Patris. Unde alio loco de mandato Patris, hoc est, de se ipso dicit: « Scio quia mandatum ejus vita » æterna est¹. » Quod autem ipse Dei Filius sit vita æterna, Scriptura divina testatur. Ubi autem ait: « Qui » me vidit, vidit et Patrem²: » quis nesciat ideo dictum, quoniam quisquis per intelligentiam videt Filium, Patri utique videt æqualem? Quod vos ideo non vultis, quia per oculos cordis, quantum in hac vita videri potest Filium non videtis.

XXV. Putas non recte a me dictum esse, quod propter formam servi quam suscepit Filius³, major sit Pater. Tu enim secundum hæresim vestram, in ipsa Dei forma Patrem Filio vis esse majorem; cui paternam sic invides formam, ut ideo perfectum velis natum esse Filium æterna perfectione, ne ad paternam formam saltem crescendo valeat pervenire. Sed inaniter invidet homo paternam formam Dei Filio, cui Pater eam non invidit, quia æqualem sibi unicum genuit. Sed dicis non esse Patris magnam gloriam, si ea forma servi major est, quæ forma sunt majores et angeli. Vide si aliud conaris, nisi ad unius Patris

¹ Joan. xii, 50. — ² Id. xiv, 9. — ³ Philip. ii, 7.

gloriam, per unici Filii contumeliam pervenire, ut scilicet non augeatur Pater in gloria, nisi minuatur Filius in natura. Cohibe te: nescis et Patri et Filio te ingerere contumeliam, si nec ille potuit aut noluit gignere æqualem sibi, nec iste nasci æqualis Patri. Non se vult Deus ita laudari Patrem; ut Filium dicatur de se ipso generasse degenerem. Non vult bonus Filii dilector ita prædicari formam suam, ut eam non potuerit unicus ejus vel nascendo sumere, vel crescendo comprehendere. Quod autem tibi videtur nihil magnum de Deo Patre dici, si forma servi major est; quæ majores videntur et Angeli: non recte cogitas quem locum in rebus habeat humana natura, quæ condita est ad imaginem Dei. Majores Angeli dici possunt homine, quia majores sunt hominis corpore: majores sunt et animo, sed in forma quam peccati originalis merito corruptibile aggravat corpus. Natura vero humana, qualem naturam Christus humanæ mentis assumpsit, quæ nullo peccato potuit depravari, solus major est Deus. Denique propter quid dictum sit: « Minorasti eum modico minus » quam Angelos⁴: » aperuit Scriptura, ubi legitur, « Eum » autem modico minus quam Angelos minoratum vidimus » Jesum propter passionem mortis². » Non ergo propter naturam hominis, sed propter passionem mortis. Natura vero hominis, quæ mente rationali et intellectuali creaturas cæteras antecedit, Deus solus est major: cui utique injuria facta non est, ubi scriptum est: « Major est Deus » corde nostro³. » Filius ergo Dei susceptum hominem levaturus ad Patrem quando dicebat: « Si diligeretis me, » gauderetis utique, quia vado ad Patrem, quia Pater » major me est⁴: » non carni suæ solum, sed etiam menti, quam gerebat, humanæ Deum Patrem utique præferbat:

¹ Psal. viii, 6. — ² Hebr. ii, 9. — ³ 1 Joan. iii, 20. — ⁴ Joan. xiv, 28.

quæ tota sine dubio forma agnoscitur servi, quoniam tota servit creatura Creatori.

XXVI. 1° Postrema tibi disputatio fuit, quomodo sit Deus Patribus visus, quando corpus humanum in quo videretur nondum acceperat Christus, cum invisibilis sit per se ipsa divina natura. Quod cum etiam tu ita confessus fueris, ut inter cætera non solum Patrem, sed nec ipsum Filium in substantia Divinitatis suæ diceres esse visibilem, non solum hominibus, sed nec ipsis cœlestibus Potestatibus: postea mutata sententia dicis eum, et ante incarnationem suam conspectibus apparuisse mortaliū, asserens illud quod ait Apostolus: « Quem nemo » hominum vidit, nec videre potest ¹, » de solo Deo Patre dictum esse: Filium vero ex initio generis humani videri solitum esse ab hominibus. Quod cum probare voluisses, multa de Scripturis sanctis testimonia protulisti, quæ te nihil adjuvare potuerunt. Non enim legis alicubi scripsisse Moysen, sicut dicis, quod ab illo primo homine Adam usque ad ipsam incarnationem semper Filius visus est. Hoc enim eum describere pronuntias in Geneseos libro, quod ita falsum est, ut etiam ridiculum sit. Numquid enim liber Geneseos, ab Adam usque ad incarnationem Christi, ea quæ gesta sunt continet? Aut ipse Moyses usque ad tempora incarnationis Christi, vel in carne vixit, vel ea quæ facta sunt scripsit? Hæc dicis, et putas te aliquid dicere, vel putaris ab eis, qui nec ista possunt, quæ tam manifeste falsa sunt, cernere.

2° Deinde quod commemoras Patrem ad Filium dicentem: « Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram ²: » quid hoc ad rem pertinet, rogo te, quid ad rem pertinet? Tantum-ne tibi vacabat loqui, ut non attendens quid probare susceperis, memoriter nobis

¹ 1 Tim. vi, 16. — ² Gen. i, 26.

et inaniter scripturam Geneseos ventilares? Numquid hinc probatur ante carnem susceptam visus ab hominibus Christus, quia dixit Pater ad Filium: « Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram? » Deinde adjungis, ac dicis: Et fecit Deus hominem: » atque addis; « Quis Deus, nisi Filius? » Et ut mihi de opere quasi præscribas meo: « Hoc utique, inquis, et tu in tuis Tractatibus exposuisti. » Ubi nolo quærere quam verum loquaris, quando video nihil ad causam pertinere quod loqueris. Agitur quippe inter nos, utrum per suæ divinitatis substantiam Christus visibus apparuisset humanis. Et tu dicis: « Fecit Deus hominem, » et addis: « Quis » Deus, nisi Filius? » quasi propterea necesse fuerit ut homo Deum opificem suum videret oculis carnis. Hoc si ita esset, omnes homines viderent Deum. Quis enim alius eos facit in uteris matrum? Adhuc adjicis talia, et dicis: « Iste ergo Filius qui est propheta sui genitoris, dicebat, » Non est bonum solum esse hominem, faciamus » ei adjutorium secundum se ¹. » Si quæram, quis tibi indicaverit quia Filius hoc dicebat, in quibus angustiis te videbis? Scriptura enim quæ dixit: « In principio fecit Deus cœlum et terram ²: » non exprimens utrum Pater, an Filius, an Spiritus sanctus, an ipsa Trinitas fecerit, qui unus est Deus; per cætera etiam ita commemorat Deum, ut dicat: « Et fecit Deus: Et dixit Deus, » per quæque opera ejus, quorum illum asserit conditorem. Simili ergo locutione ait: « Et dixit Deus: Faciamus » hominem ad imaginem et similitudinem nostram. Et » fecit Deus hominem. » Nec aliter locuta est ubi ait: « Non est bonum esse hominem solum, faciamus ei ad- » jutorium secundum se ³. » Unde igitur tibi persuasum est cætera superiora Patrem dixisse, hoc autem Filium?

¹ Gen. ii, 18. — ² Id. i, 1. — ³ Ibid. 7; 1, 3, et i, 26.